

ÉS POSSIBLE LA DEMOCRÀCIA A ÀFRICA?

ALEX ZANOTELLI

Nàpols, Itàlia

“Exigim i fem una altra democràcia” és el títol de l'Agenda Llatinoamericana 2007.

És possible exigir i fer una altra democràcia en el continent més oprimat i marginat de la terra?

“No es tracta pas d'ignorar la realitat –ens recorda l'amic Pere Casaldàliga-. Ben al contrari, cal assumir-la i transformar-la radicalment”.

“La pobresa i l'estancament a Àfrica són la tragèdia més gran del nostre temps”, afirma la relació de la Comissió Àfrica del govern Blair (2005).

Davant d'un món que s'enfonsa en l'abundància, cada any moren a l'Àfrica 4 milions de nens per sota dels cinc anys, dels quals dos terços es podrien curar amb pocs diners. Quaranta milions de nens no poden anar a escola. La meitat de la població africana viu amb menys d'un dòlar al dia. Trenta-vuit milions de persones, malalts terminals de sida, estan destinades a morir en poc temps, perquè no poden accedir a l'ús de fàrmacs, ja que són molt cars.

“Cada mes de cada any Àfrica pateix una cosa equivalent a un Tsunami, és a dir, una ona mortal de malaltia i fam, que rarament entra a formar part de les notícies”, afirma novament la relació de la Comissió Àfrica.

No obstant, Àfrica és el continent més ric del món pel que fa a matèries primeres, i representa només l'1% del producte mundial brut. Aleshores, com s'explica tota aquesta pobresa?

Seria molt llarg explicar què ha passat i per què ha passat. El continent africà ha viscut cinc-cents anys dramàtics –des del viatge de Vasco da Gama (1498) fins avui-, tres segles d'esclavitud –posada en pràctica tant pels blancs com pels àrabs-, un segle de colonialisme i després cinquanta anys de neocolonialisme, liberalisme, i ara globalització. I els fruits amargs són allà, i només cal obrir els ulls per veure'ls.

Els 51 estats africans van ser creats pels imperis colonials. Les poques carreteres, ferrocarrils i ports es varen pensar i construir en funció de poder dur els productes cap a Europa. Els EUA i la Unió Soviètica van donar suport als “seus” dictadors durant la guerra

freda, els quals ambicionaven enriquir-se i endeutar els seus pobles (Àfrica té un deute de 350 miliards de dòlars).

Però la riquesa d'Àfrica també constitueix la seva maledicció (conflictes, guerres com la del Congo, que ha generat quatre milions de morts).

A l'Àfrica l'agricultura es va desenvolupar en vistes a exportar matèries primeres per als països rics, productes subjectes a les variacions dels preus (en el període 1980-2000 el preu del sucre va patir una caiguda del 77%, el del cacau un 71% i el del cafè un 64%).

Els mals que amenacen el continent no són pas només responsabilitat de factors externs: també es deuen a causes internes.

La traïció de l'elit burgesa autòctona, la qual s'ha enriquit a costa de les masses populars, cada vegada més empobrides. La traïció dels governs, cada vegada més autoritaris i dictatorials, corruptes, i cada vegada menys respectuosos dels drets humans i dels processos democràtics. El mal que han causat les polítiques que han privilegiat la indústria en detriment d'una agricultura de subsistència. La insensatesa de les enormes despeses en armament, que han provocat guerres, conflictes, matances i genocidis.

Lamentablement Àfrica no ha gaudit d'un bon govern, és a dir, un govern que comporti polítiques correctes i persones capaces per realitzar-les, un poder judicial independent, una policia eficaç i transparent, i mitjans de comunicació independents del poder polític. Hi ha moltes raons que caracteritzen la debilitat dels governs a l'Àfrica, entre elles: la manca de recursos i estructures, la insuficiència de capital per millorar les comunicacions, l'habitatge, el servei d'aigua... la impossibilitat d'obtenir les informacions decisives per prendre les decisions justes, manca de transparència, la corrupció... “Àfrica ha posat en pràctica dues menes de sistema de govern que no l'han dut enlloc” –afirma el conegut teòleg luterà congolès

Kä Mana-.

“El primer, exercit durant els trenta primers anys d’indpendència, ha sigut el d’haver cregut en persones que s’havien autoproclamat ;homes de la providència! El fracàs d’aquesta mena de govern forma part de la tràgica història d’aquest continent”.

“La segona mena de govern, que ha prevalgut els darrers anys, ha estat el de les democràcies formals, preparades per tranquil·litzar la comunitat internacional. Exceptuant algun cas, a la majoria d’aquests països, la comunitat internacional, rera d’una cortina de fum, estava convençuda de poder exportar la democràcia o de dirigir-la a distància”. D’aquesta manera, s’ha conclòs la independència africana amb l’arribada dels nous líders “democràtics”, tan aclamats els anys 90 pels Estats units, entre els quals Museveni (Uganda), Kagame (Rwanda), Melawi (Etiòpia), Afeworki (Eritrea). “Molts de dictadors els han reciclat i es tenen per “capdavanters de la independència africana” davant l’opinió pública, quan en realitat no han estat altra cosa que lamentables comedians, capficats en sinuoses danses del ventre, amb la finalitat d’humitejar els ulls dels lascius patrons del món”, afirma sempre Kä Mana.

Resulta, doncs, evident que Àfrica s’haurà de buscar el seu propi camí també pel que fa a la seva forma de governar-se, és a dir, s’ahurà d’inventar aquest camí.

“Cal inventar un liderat comunitari, i forçar els nostres pobles en la praxi d’un govern solidari. Somio encara amb una cosa més profunda: educar el poble per a un liderat comunitari i per a una nova forma de govern segons els principis de la responsabilitat recíproca. Per arribar a aquest punt, són essencials la circulació de la informació, compartir les idees, l’organització dels debats i els referèndums. Hem de posar com a fonament d’aquest procés l’educació i la formació de les consciències socials. Aquest propòsit el podrà realitzar la part més sana de la societat civil. Aquí s’ha de lliurar, avui i no pas demà, una batalla formativa perquè sorgeixi una “avantguarda” que cregui en aquesta nova forma de conduir els pobles i administrar la cosa pública. S’hauran d’invertir moltíssimes energies a l’Àfrica, però és l’única esperança que ens queda”.

Kä Mana suggereix quatre camins per realitzar aquest somni:

a) fer efectives opcions individuals per a unes

noves relacions personals amb totes les menes de poder, rebutjant la fidelitat a líders i a formes de governar que aixafen les nacions;

b) coordinar les forces individuals en moments col·lectius de pensament i d’acció amb vistes a desenvolupar poders comunitaris de resistència;

c) involucrar-se en les lluites polítiques que ja estan actuant per una veritable transformació social;

d) connectar-se a la xarxa mundial que treballa per una nova ètica del poder.

“Per aclarir els horitzons i obrir nous camins no hi ha res millor que les comunitats de fe –afirma de nou Kä Mana- perquè recullen allò que la humanitat té de més fecund: aquella limfa espiritual que ha conduït la humanitat a sortir de l’estadi animal per constituir comunitats vivents i organitzades, regides per sanes regles de vida i animades per sinceres aspiracions per al ple desenvolupament de tothom fins a la manifestació d’aquella consciència que, poc a poc, ha convençut els pobles per formar part d’una mateixa pàtria ètica i d’un mateix Déu creador Pare i Mare de totes les civilitzacions”.

També per mi aquest és l’únic camí viable per tal que l’Àfrica torni a ser la mare, signe d’esperança per a la humanitat. De fet, Àfrica constitueix el pulmó antropològic del món. Ella carrega amb una increïble riquesa antropològica, espiritual i cultural! Ai de nosaltres si la perdem! Seria una pèrdua fatal per a tota la humanitat.

Vaig començar a escriure aquest text el 23 d’abril, dia del martiri d’un dels grans teòlegs d’Àfrica: Engelbert Mveng, camerunès, jesuïta, poeta, pastor, artista, impulsor convençut d’un cristianisme inculturat. El van trobar al seu llit sense cor, cervell i testicles, assassinat sota ordres precises provinents de les altes esferes per les seves crítiques a la dictadura de Paul Biya, tirà del Camerun.

I acabo aquest text el 25 de maig, jornada de l’Àfrica, amb les paraules d’un gran amic de Mveng, el sacerdot camerunès J. Marc Ela, important teòleg de l’alliberament: “Déu convoca el seu poble en aquells llocs on s’organitza la lluita per la plena humanitat d’homes i dones desfigurats per les estructures de dominació i d’injustícia. No es pot parlar de Déu sense abans preocupar-se per veure lluir la seva imatge en els rostres de cada home i de cada dona”.